

התפתחות פערי שכר אתניים, לאומיים ומגדריים בישראל¹

ינון כהן, אוניברסיטת תל אביב

במשך השנים התמסדה היררכיה ברורה בחברה הישראלית בכלל, ובשוק העבודה בפרט, לפיה האשכנזים נמצאים בראש הסולם הסוציו-אקונומי, המזרחים באמצעיתו, ואזרחיה הערבים של ישראל בתחתיתו. בתוך כל קבוצה, באופן לא מפתיע, גברים הם מעל הנשים, לפחות בכל הנוגע להכנסות מעבודה.

מאז שנות החמישים רבים הציעו הסברים מאקרו-סוציולוגיים לפערים הבולטים בין הקבוצות הלאומיות והאתניות בחברה הישראלית. הספרות האמפירית באשר להתפתחות הפערים עשירה אף יותר, וכוללת גם פערים מגדריים. למרות ההבדלים הרבים בין המחקרים הקיימים – בנתונים, במתודה, בקבוצות הספציפיות שנבדקו, כמו גם בדיסציפלינה של החוקר – כל המחקרים מצאו שההיררכיה הבסיסית בשוק העבודה הישראלי לא השתנתה בחמישים השנים האחרונות, ואף שועתקה בקרב בני הדור השני (בני העולים שנולדו בישראל). וכך, בשנת 2001 גברים אשכנזים ילידי הארץ הם עדיין בראש סולם ההכנסות, ובעקבותיהם המזרחים והערבים, כשבתחתית סולם ההכנסות נמצאות הנשים המזרחיות והערביות (סבירסקי וקנור-אטיאס 2003). זאת ועוד, רמת הפערים הבין-קבוצתיים בישראל יחסית למדינות אחרות גבוהה מאוד. כך למשל, פער השכר הממוצע בין גברים מזרחים לבין גברים אשכנזים בישראל גדול יותר מהפער המקביל בין גברים שחורים ולבנים בארה"ב (רובינשטיין וברנר 2003).

לעומת היציבות המפתיעה שנשמרה במהלך השנים בפערי השכר, הרי שהפערים בהשכלה בין הקבוצות לא התרחבו במשך השנים, ואף הצטמצמו במעט. בישראל, כמו במדינות מפותחות אחרות, רכישת השכלה היא המסלול המרכזי דרכו משיגים העובדים משרות רמות, שיוקרה מקצועית, וחשוב יותר, שכר גבוה בצדן. לכן העובדה שפערי השכר בין הקבוצות נשתמרו או גדלו, בשעה שפערי ההשכלה ביניהן לא השתנו או אף הצטמצמו במעט, דורשת הסבר. לפני שנדון בהסבר המרכזי לכך, כדאי לבחון מגמות בשיעורי השכלה אקדמית והכנסות מעבודה של הקבוצות מאז 1975.

התפתחות פערי ההשכלה ושכר

כאמור, הקבוצה הדומיננטית בחברה הישראלית היא קבוצת הגברים האשכנזים ילידי הארץ. ולכן ראוי להתייחס לקבוצה זו כאל קבוצת הבסיס, אליה יושוו ארבע הקבוצות הנוספות של ילידי ישראל בהם נדון: גברים מזרחים, גברים ערבים, נשים אשכנזיות ונשים מזרחיות. תרשים 1, המציג את שיעור האקדמאים (בעלי תואר ראשון לפחות) של חמש הקבוצות מאמצע שנות

¹ אני מודה להדס מנדל, ענת סרגוסטי וטלי קריסטל על הערותיהן לטיוטא של מאמר זה.

השבעים,² מראה שרמת ההשכלה של האשכנזים (גברים ונשים כאחד), בכל התקופה, גבוהה בהרבה מרמת ההשכלה של המזרחים והערבים. השאלה החשובה לעניינו היא אם פערי ההשכלה בין כל אחת מארבע הקבוצות לבין קבוצת הגברים האשכנזים פחתו או גדלו עם השנים. התשובה תלויה בקבוצה הנבדקת. קבוצת הנשים האשכנזיות לא רק שצמצמה במשך השנים את פער ההשכלה בינה לבין הגברים האשכנזים, אלא שבשנות התשעים האשכנזיות אף עברו את אחיהן הגברים האשכנזים. גם בשנות השבעים פערי ההשכלה בין נשים וגברים אשכנזים היו קטנים מאוד, ופער השכר (לשעה) בין שתי קבוצות אלה, בעבר כמו גם היום, נובע במידה רבה מאפליה ישירה כנגד נשים (תשלום שונה לגברים ונשים בעלי מאפיינים קובעי שכר זהים) ומהעובדה שרוב הנשים נמצאות בעיסוקים "נשיים" שהשכר בהן נמוך יחסית למקצועות ה"גבריים" (קראוס 2002). סגרגציה תעסוקתית זו, חשוב להדגיש, נובעת גם היא, לפחות בחלקה, מאפליה בשכירה ובקידום נשים.

<תרשימים 1 ו-2 בערך כאן>

רמת ההשכלה של שלוש הקבוצות האחרות – נשים מזרחיות, גברים מזרחים וגברים ערבים – נמוכה בהרבה מרמת ההשכלה של האשכנזים, נשים גברים כאחד. הסיבות שניתנו לרמת השכלתם הנמוכה יחסית של המזרחים נעות מהסברים אינדיווידואליים המתמקדים ברמת ההשכלה הנמוכה של הוריהם העולים (פרידלנדר ואחרים 2002), ועד לניתוח מוסדי המדגיש את ניחשולם של המזרחים, כולל תיעולם לפריפריה ולהשכלה מקצועית טרמינאלית (סבירסקי 1990). ואכן, השכלתם הנמוכה יחסית של גברים מזרחים היא הגורם המרכזי לפערי השכר ביניהם לבין עמיתיהם האשכנזים. למרות שמחקרים קודמים לא הצליחו לשלול את האפשרות שגברים מזרחים סובלים מאפליה ישירה בשוק העבודה, הרי שאצלם, שלא כמו במקרה של נשים (לא חשוב מאיזה עדה) וערבים, אפליה ישירה היא גורם משני, אם בכלל, לשכרם הנמוך (כהן 1998; רובינשטיין וברנר 2003). לעניינו, חשוב להדגיש שפערי ההשכלה בין מזרחים, מזרחיות, וערבים, מחד, לבין גברים אשכנזים מאידך, לא גדלו במשך השנים, ואף הצטמצמו במעט מאז 1975. כך למשל, ב-1975 34% מהגברים האשכנזים היו בעלי השכלה אקדמית, לעומת 8% מהמזרחים ו-2% מהערבים. ב-2001 שיעור האקדמאים בקרב הגברים האשכנזים, המזרחים והערבים עלה ל-42%, 19%, ו-20% בהתאמה (תרשים 1).³ ברור אם כן שהפער בין האשכנזים למזרחים ולערבים היה קטן יותר ב-2001 מאשר ב-1975.

² הנתונים עליהם מבוססים התרשימים להלן נלקחו מסקרי הכנסות שנערכו ב-1975, 1982, 1992, ו-2001 באשר לשכירים ילידי הארץ שהיו בני 25-54 בכל אחת מהשנים, וששכרם החודשי היה למעלה מ-1,000 ש"ח במחירי 2001. סקרי הכנסות הם סקרי חתך הנערכים אחת לשנה ע"י הלמ"ס, ועליהם מבוססות במידה רבה הסטטיסטיקות הרשמיות באשר להכנסות השכירים בישראל. מזרחים הוגדרו כילדים לאב יליד אסיה או אפריקה, אשכנזים הם ילדים לאב יליד אירופה, אמריקה או אוסטרליה. נשים ערביות לא נכללו במחקר בשל מיעוטן בסקרים (למעט סקר 2001). הקבוצה הקטנה של יהודים בני הדור השלישי (בנים לאב יליד ישראל) לא נכללו במחקר משום שהם עדיין צעירים ואין אפשרות לדעת את מוצאם בסקרי הכנסות. גם מהגרים (כלומר ילידי חו"ל, הן אלו שהגיעו מתוקף חוק השבות והן אלו שהגיעו כעובדים, מהשטחים או מעבר לים) לא נכללו. לפרטים באשר לנתונים ולניתוח, ראו כהן והברפלד (2003).

³ רמות ההשכלה המוצגות בתרשים 1 גבוהות יחסית לכלל האוכלוסייה, כיון שנמדדו רק בקרב מועסקים; רמות ההשכלה של המובטלים ושל אלו שאינם שייכים לכוח העבודה (בכל הקבוצות), נמוכות יותר.

מגמה זו, כמו גם צמצום קל בפערים במשתנים קובעי שכר אחרים (כגון ניסיון בעבודה, שעות עבודה, ומשלח יד), היו צריכים להביא לצמצום הדרגתי של הפערים הכלכליים בין גברים אשכנזים לבין שאר הקבוצות. ברם, תרשים מס' 2 מלמד שפערי השכר בין גברים אשכנזים לבין שאר הקבוצות לא רק שלא קטנו בעשורים האחרונים, אלא אף התרחבו.⁴ ב-1975 ההכנסה החודשית הממוצעת של גברים מזרחים היוותה 0.78 מההכנסה של עמיתיהם האשכנזים.⁵ ב-2001 היחס ירד ל-0.69. כך גם לגבי הקבוצות האחרות יחסית לגברים אשכנזים: האשכנזיות ירדו מ-0.61 ל-0.54, המזרחיות מ-0.47 ל-0.41, והערבים צנחו מ-0.68 ב-1975 ל-0.45 ב-2001.⁶ בקיצור, יחסית לגברים האשכנזים מצבן של כל ארבעת הקבוצות הורע בין 1975 ל-2001, וזאת למרות הצמצום הקל בפערי ההשכלה ובשאר המשתנים קובעי השכר בין הקבוצות.

מבנה שכר, אי שוויון בשכר, והתפתחות פערים בין-קבוצתיים

התהליך המרכזי האחראי על הגידול בפערי השכר הבין-קבוצתיים, לאור הצמצום בפערים במשתנים הקובעים שכר, הוא השינוי במבנה השכר, שהביא לגידול באי השוויון בהכנסות מעבודה. מבנה שכר הוא סה"כ ההחזרים (התמורה) למשתנים קובעי-שכר כגון השכלה, משלח יד, ניסיון בעבודה, עיסוק, וכו'. ההחזרים, חשוב להדגיש, נקבעים לא רק ע"י משתנים כלכליים (היצע וביקוש) אלא גם ע"י משתנים פוליטיים, כמו עוצמתם של האיגודים המקצועיים, שכר המינימום, ומדיניות השכר של הממשלה. כך למשל, במדינות בהן נקבע השכר של רבים מהעובדים באופן ריכוזי יחסית ע"י הסכמים – בין הממשלה, האיגודים המקצועיים, והמעסיקים – התמורה להון אנושי נמוכה יחסית, ומביאה ליתר שוויון בין העובדים.

בשלושת העשורים האחרונים אי השוויון בשכר בקרב עובדים עלה באופן חד ברוב המדינות המפותחות, כולל ישראל (דהן, בכרך זה). ההסבר המקובל על כלכלנים לעלייה באי השוויון הוא שינוי טכנולוגי מוטה-מיומנות, שגרם להעלאת הביקוש לעובדים מיומנים, ובכך לגידול בתמורה להון אנושי ובמיוחד להשכלה. גם בישראל התמורה להשכלה גדלה באופן חד (אך לא ידוע אם הגידול נבע משינויים טכנולוגיים), ובשנת 2001 יחס השכר בין בוגרי תיכון לבין בוגרי אוניברסיטה היה רק 0.60 (לעומת 0.66 ב-1992). לעומת המשכילים, עובדים בעלי השכלה נמוכה ועובדי כפיים בכל המדינות המפותחות, כולל ישראל, סבלו מהחלשות האיגודים המקצועיים, מגידול בהסדרי עבודה "גמישים", מהגירה של עובדים בלתי מקצועיים, ומתהליכי

⁴ פערי ההכנסה המוצגים הם הערכת חסר של הפערים הכלכליים בין הקבוצות, שכן הם מתייחסים רק להכנסה מעבודה, ואינם כוללים רווחי הון, לא כל שכר נתוני עושר. זאת ועוד, נתוני ההכנסה מעבודה אינם כוללים את המובטלים, את התת-מועסקים (שהכנסתם החודשית מעבודה נמוכה מ-1,000 ₪), ואת המבוגרים מעל גיל 54. קרוב לודאי שאם קבוצות אלו היו נכללות, פערי השכר הממוצעים בין הקבוצות היו גדולים עוד יותר, שכן שיעור המובטלים והתת-מועסקים קטן יותר בקרב גברים אשכנזים, ופערי השכר בגילאים מבוגרים, גדולים יותר מאשר אצל צעירים.

⁵ יחס שכר, כשמוכפל ב-100, מבטא את השכר הממוצע של הקבוצה שבמונה (החלשה) כאחוז מהשכר הממוצע של הקבוצה שבמכנה (החזקה), שכאן היא תמיד גברים אשכנזים.

⁶ בשנת 2001 יחס השכר החודשי הממוצע בין נשים ערביות לבין גברים אשכנזים היה 0.32.

גלובליזציה והפרטה שגרמו להעתקת מפעלים לעולם השלישי. ואכן, בישראל נמצא שהגידול בעובדים המועסקים ע"י חברות כוח אדם, כמו גם העלייה ההמונית של תחילת שנות התשעים, ובמיוחד כניסת מהגרי העבודה מאז 1993, פגעו בתעסוקה ובשכר של עובדים לא מקצועיים. תהליכים אלו הגדילו את רמת אי השוויון בקרב כלל העובדים השכירים בישראל, כמו גם את רמת אי השוויון בתוך כל אחת מחמשת הקבוצות המוצגות בתרשים 2.

חשוב לציין שרמת אי שוויון בשכר (הנמדדת כפער השכר בין עובדים הממוקמים באחוזונים שונים של התפלגות השכר) משפיעה באופן ישיר על פערי שכר ממוצעים בין-קבוצתיים. ואכן, רמת אי השוויון נמצאה כאחראית על פערי השכר המגדריים הקטנים יותר באירופה לעומת ארה"ב. כך למשל, יחס השכר (נשים/גברים) באיטליה ב-1994 (0.80) היה גבוה יותר מאשר בארה"ב (0.73), ממצא המלמד על פער מגדרי נמוך יותר באיטליה. אך אם בוחנים לא את יחס השכר בין המינים, אלא היכן ממוקמות הנשים בהתפלגות השכר של הגברים – בחינה המנטרלת את השפעת אי-השוויון – מסתבר שדירוגן היחסי של האמריקאיות גבוה יותר משל האיטלקיות. האמריקאית הממוצעת ממוקמת באחוזון ה-37 של התפלגות שכר הגברים האמריקאים (כלומר, 13 אחוזונים מתחת לחציון), בעוד שהאיטלקייה הממוצעת ממוקמת רק באחוזון ה-35 של התפלגות שכר הגברים האיטלקים.⁷ מכיוון שפערי השכר בין האחוזונים קטנים יותר באיטליה (השוויונית יחסית) מאשר בארה"ב (הפחות שוויונית), יחס השכר באיטליה גבוה יותר מאשר בארה"ב. אך אם רמת אי השוויון באיטליה הייתה זהה לזו שבארה"ב, יחס השכר באיטליה היה יורד מ-0.80 ל-0.62 (בלאו וקאהן 2000). במילים אחרות, מצבן היחסי של האיטלקיות טוב יותר משל האמריקאיות לא בגלל שבאיטליה יש חוקים ומדיניות המגנה על נשים, ולא בגלל שרמת הסגרגציה התעסוקתית גבוהה יותר בארה"ב, וגם לא מכיוון שעוצמת האפליה כנגד נשים גדולה יותר בארה"ב מאשר באיטליה, אלא אך ורק בשל העובדה שאי השוויון באיטליה נמוך יותר מאשר בארה"ב.

מכיוון שאי השוויון בישראל גדל באופן משמעותי מאז שנות השבעים, אין זה מפתיע שעליה זו היא המנוע המרכזי הבולם את סגירת פערי השכר הממוצעים בין הקבוצות השונות. הגידול באי השוויון, שהוא למעשה גידול בפער בין שכר העשירונים העליונים והתחתונים, בא לידי ביטוי, בין השאר, בקיטוב הגדל והולך בין משכילים לפחות משכילים, בין עובדים במשלחי יד אקדמיים וניהוליים לבין אלו העובדים במשלחי יד אחרים, ובין עיסוקים "נשיים" ל"גבריים". למרות שהדלק המאיץ את אי השוויון בחברה הישראלית אינו עדתי, לאומי או מגדרי, הגידול בו השפיע באופן מכריע על פערי השכר הממוצעים בין הקבוצות, שכן הנהנים המרכזיים מהגידול באי השוויון הם אלו הממוקמים באחוזונים העליונים, שרובם גברים אשכנזים. הסובלים מאי השוויון הם אלו הממוקמים באחוזונים התחתונים, שם יש למזרחים, לנשים

⁷ כשמחשבים את האחוזון הממוצע בו נמצאות הנשים בהתפלגות האחוזונים של שכר הגברים מאותה מדינה, מקבלים את מיקומה האחוזוני של האישה הממוצעת בהתפלגות אחוזוני הגברים באותה מדינה.

ולערבים ייצוג יתר יחסית למשקלם באוכלוסיית השכירים. למעשה מאז 1975 השינוי במבנה השכר שהביא להגדלת אי השוויון הוא הגורם היחיד להרעת מצבם של המזרחים, המזרחיות, והאשכנזיות יחסית לגברים האשכנזים. למרות ששלוש הקבוצות היהודיות שיפרו במקצת את מיקומן הממוצע בהתפלגות (אחוזוני) השכר של הגברים האשכנזים, הגידול באי השוויון, שמשמעו הרחבת פער השכר בין האחוזונים, ניטרל שיפור זה, ואף גרם להחרפת פערי השכר הממוצעים בין גברים אשכנזים לשאר הקבוצות. ואכן, אם אי השוויון בקרב הגברים האשכנזים היה נשאר באותה רמה כפי שהיה ב-1975 (כלומר פער השכר בין האחוזונים לא היה משתנה), יחס השכר הממוצע בין הקבוצות היהודיות לבין גברים אשכנזים היה משתפר בכ-4% עד 14% בין 1975 ל-2001, בשעה שבפועל הורע היחס בתקופה זו ב-10% עד 12%.

המגמה מאז 1992 מעניינת במיוחד, משום שבתקופה זו שיפרו כל הקבוצות היהודיות (אשכנזיות, מזרחיות ומזרחים) את השכלתן (יחסית לגברים האשכנזים) באופן משמעותי, וכתוצאה מכך שיפרו את מיקומן הממוצע בהתפלגות (אחוזוני) השכר של הגברים האשכנזים. ואכן, בין 1992 ל-2001, גם יחס השכר בין הקבוצות היהודיות לבין הגברים האשכנזים השתפר במעט, אך פחות מהמצופה אם רמת אי השוויון הייתה נשארת קבועה ברמה של 1992. באשר לערבים, הגידול באי השוויון אחראי "רק" ל-3/4 מהגידול בפער בינם לבין האשכנזים מאז 1975. בניגוד לקבוצות היהודיות, השיפור המשמעותי בהשכלת הערבים בין 1992 ל-2001 לא הצליח להביא לעליה במיקומם הממוצע בהתפלגות (אחוזוני) השכר של הגברים האשכנזים, דבר המלמד שבתקופה זו חל כנראה גידול באפליה ישירה כנגד ערבים. וכך, למרות השיפור היחסי בכל המאפיינים קובעי השכר של הערבים בין 1992 לבין 2001, שכרם הממוצע יחסית לגברים האשכנזים ירד מ-0.50 ב-1992 ל-0.45 ב-2001.

לסיכום, ניתוח התפתחות פערי ההכנסה מעבודה בין הקבוצות עד 2001, מלמד שהגידול באי השוויון הוא הגורם המרכזי לגידול בפערי השכר בין הגברים האשכנזים מחד, לבין גברים מזרחים, נשים מזרחיות, ונשים אשכנזיות מאידך. זאת ועוד, אין ראיות לכך שרמת האפליה הישירה כנגד נשים ומזרחים גברה עם השנים. הראיות הקיימות הן שאם היה שינוי ברמת האפליה בתעסוקה כנגד נשים ומזרחים, הרי השינוי היה בכיוון של הפחתת האפליה מאז 1975, ולא הגברתה. לצערנו, אין אפשרות להגיע למסקנה זו באשר לערבים, מכיוון שממצאי הניתוח עולים בקנה אחד עם ההשערה שהאפליה בתעסוקה כנגד ערבים גדלה מאז 1975, ובעקבותיה בין 1992 לבין 2001. יתכן כמובן שלא גידול באפליה גרם לגידול הפער בין ערבים לשאר הקבוצות, אלא תכונות אחרות קובעות שכר שלא נמדדו (לדוגמה, איכות ההשכלה). למרות זאת, העובדה שערבים הם הקבוצה היחידה לגביה נמצאו ראיות לגידול באפליה בין 1992 ל-2001, בצרוף התזכורת שהעובדים הזרים פגעו בעקבותיהם, וששנת 2001 הייתה השנה הגרועה ביותר ביחסי יהודים-ערבים מזה זמן רב, מצביעה על כך שגידול באפליה הוא הסבר סביר לגידול בפער השכר בין ערבים ויהודים בתקופה האחרונה.

מגמות עתידיות בפערים בין הקבוצות

מאז שנות השבעים הפערים בהשכלה ובשאר התכונות קובעות שכר בין הגברים האשכנזים לבין שאר הקבוצות הצטמצמו, ולמרות זאת פערי השכר הממוצעים בין הגברים האשכנזים לבין שאר הקבוצות גדלו. ההסבר המרכזי לכך הוא שבעשורים האחרונים התמורה לתכונות קובעות שכר (כגון השכלה), גדלה בקצב מהיר יותר מאשר הקצב בו צומצמו הפערים בתכונות אלו בין הקבוצות. וכך, המזרחים, הערבים והנשים, המצמצמים את פערי ההון האנושי בינם לבין גברים אשכנזים, משולים למטפסים על סולם אי השוויון, שהמרחק בין שלביו גדל עם השנים. אך למרות שהמטפסים הצליחו להתקדם מספר שלבים, התארכותו של הסולם הייתה מהירה יותר מהמטפסים, ולכן הם התרחקו מהגבר האשכנזי הממוצע, הנמצא במעלה הסולם.

ברור אם כן שצמצום אי השוויון הכללי בשכר, או לפחות אי-גידולו, הכרחי על מנת לשפר את מעמדם היחסי של נשים, מזרחים, וערבים (ושל קבוצות חלשות אחרות) בשוק העבודה ובחברה. בהנחה שהרמה של אי השוויון בשכר לא תשתנה באופן משמעותי בשנים הקרובות, ניתן להעריך שמצבם היחסי של הנשים והערבים (לעומת גברים אשכנזים) לא ישתפר בעתיד הקרוב. הראשונות סובלות מסגרגציה תעסוקתית ומאפליה בשוק העבודה, הנובעת ברובה מדעות קדומות וסטריאוטיפים שליליים שהניסיון מלמד שקשה מאוד לעוקרם, לא רק בישראל, אלא גם במדינות מפותחות אחרות. האחרונים סובלים משוליות מבנית במדינה היהודית שמיסדה את אפלייתם בתחומים רבים, כולל שוק העבודה, ומצדיקה זאת ב"שיקולי ביטחון".

עתידו של פער השכר בין גברים מזרחים ואשכנזים מורכב יותר. בעשורים הקרובים הפער יושפע בעיקר מהישגיהם ההשכלתיים של בני הדור השלישי (ילדים להורים ילידי ישראל) כמו גם של ה"המעורבים" – אלו שאחד מהוריהם אשכנזי, והשני מזרחי. בשל גילם הצעיר של שתי קבוצות אלה, אין מחקרים רבים באשר להשכלתם, ועוד פחות מכך באשר לשכרם. המחקרים הקיימים מציירים תמונה פסימית למדי. הפער בהשכלה בין מזרחים ואשכנזים (ילידי 1960-1977) אינו נמוך יותר בדור השלישי מאשר בדור השני (דהן ואחרים 2002; כהן, הברפלד וקריסטל 2004; אך ראו פרידלנדר ואחרים [2002] לממצאים שונים). לעומת זאת, רמת השכלתם של המעורבים גבוהה מזו של המזרחים, ונמצאת בערך באמצע בין השכלת המזרחים לבין זו של האשכנזים.

עתידו של הפער העדתי, אם כן, תלוי רבות בגודלה היחסי של קבוצת המעורבים, שכן רק בני קבוצה זו מצליחים לצמצם את פערי ההשכלה עם האשכנזים. מסתבר שקצב גידולה של קבוצת המעורבים אינו מספיק מהיר על מנת לממש את החלום של כור ההיתוך בעתיד הקרוב. בקרב היהודים שנולדו בישראל בשנים 1983-1985 (הצעירים ביותר לגביהם יש נתוני מוצא מלאים הן בדור השני והן בשלישי) המזרחים מהווים כ-50%, האשכנזים כ-30%, והמעורבים כ-20%. קרוב

לודאי ששיעור המעורבים יעלה בקרב ילידי שנות התשעים שכן שיעור הנישואים המעורבים עלה מכ-14% בשנות החמישים והשישים ל-28% בשנות התשעים (אוקון 2001). כך או כך, בעשורים הקרובים פערי השכר הקיימים בין מזרחים ואשכנזים יישארו דומים, שכן פערי ההשכלה שהתגלו בקרב ילידי 1960-1977 עתידיים להתפתח לפערי שכר שילוו את בני שנתונים אלה עד יציאתם משוק העבודה, בין 2025 לבין 2040. וכך, במחצית הראשונה של המאה ה-21 הריבוד האתני בקרב היהודים ילידי ישראל יהיה משולש: בראש יעמדו אלו ששני הוריהם ממוצא אשכנזי, אחריהם יהיו אלו שהם אשכנזים חלקית, ובתחתית הסולם הריבודי יהיו כמחצית מילידי ישראל שאין בהם מן האשכנזיות.

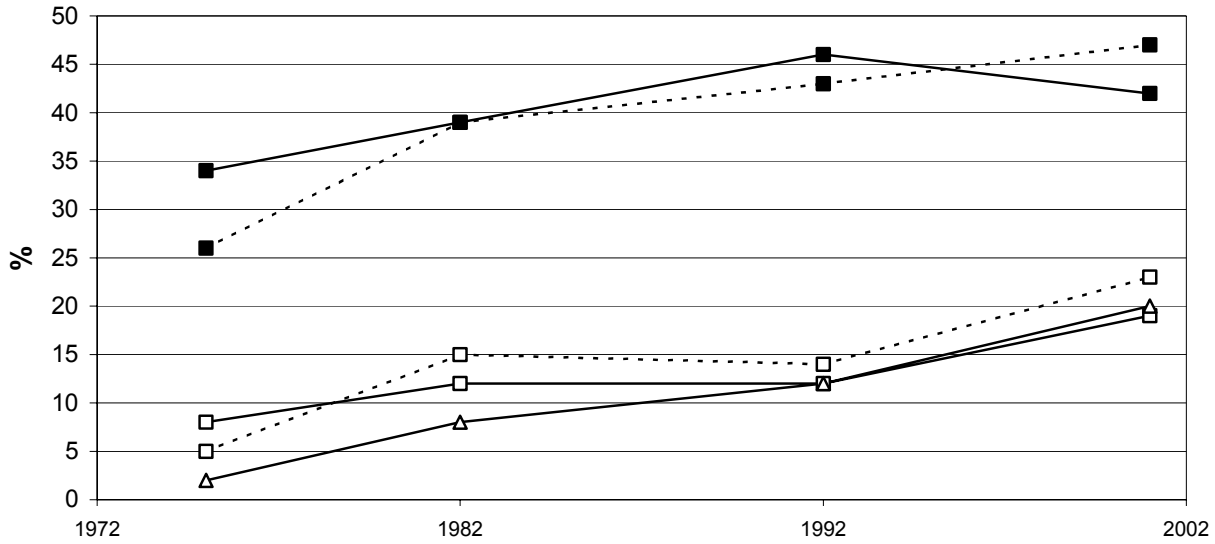
ישנה כמובן אפשרות שהתפתחות המכללות האקדמיות תאיץ את צמצום הפערים בין הקבוצות בשיעור בעלי השכלה אקדמית. אפילו אם כך יהיה, הניסיון ממדינות אחרות מלמד שתהליך זה נמשך זמן רב, וכאשר הקבוצות החלשות משיגות שוויון ברמה השכלתית מסוימת (לדוגמא ב.א.), רמה זו מאבדת מחשיבותה בשוק העבודה, וממדיים השכלתיים אחרים (לדוגמא, סוג אוניברסיטה, חוגי לימוד, מ.א.) בהם אי-השוויון בין הקבוצות עדיין קיים הופכים להיות משמעותיים יותר בקביעת השכר.

ביבליוגרפיה

- דהן, מומי, נטליה מאירוביץ, אייל דביר, ושמואל שי. 2002. "האם הצטמצמו הפערים בחינוך?" רבעון לכלכלה 49: 188-159.
- סבירסקי שלמה. 1990. החינוך בישראל: מחוז המסלולים הנפרדים. תל אביב: ברירות.
- סבירסקי, שלמה, ואיתי קנור-אטיאס. 2003. תמונת מצב חברתית 2003. תל אביב: מרכז אדווה.
- כהן, ינון. 1998. פערים סוציו-אקונומיים בין מזרחים ואשכנזים, 1975-1995. סוציולוגיה ישראלית 1: 115-134.
- Blau Francine, and Lawrence Kahn. 2000. "Gender Differences in Pay." Journal of Economic Perspectives 14: 75-99.
- Cohen, Yinon, and Yitchak Haberfeld. 2003. "Gender, Ethnic, and National Earnings Gaps in Israel: The Role of Rising Inequality" Tel Aviv: Sapir Center.
- Cohen, Yinon, Yitchak Haberfeld, and Tali Kristal. 2004. "Ethnicity and mixed ethnicity: educational gaps among Israeli born Jews." Paper presented at the ISS annual meeting, Beer Sheva, Feb. 2004.
- Friedlander, Dov, Barbara Okun, Zvi Eisenbach, and Lilach Elmakias. 2002. "Immigration, social change, and assimilation: educational attainment among birth cohorts of Jewish ethnic groups in Israel, 1925-29 to 1965-69." Population Studies 56: 135-150.
- Kraus, Vered. 2002. Secondary Breadwinners: Israeli Women in the Labor Force. Westport, Conn: Praeger.
- Okun, Barbara. 2001. "The effects of ethnicity and educational attainment on Jewish marriage patterns: changes in Israel, 1957-1995" Population Studies 55: 49-64.

Rubinstein, Yona, and Dror Brenner. 2003. "The origin related wage gaps: evidence from the 'Promised Land.'" Tel Aviv: Sapir Center for Development.

תרשים 1. אחוז בעלי תואר ראשון ומעלה: שכירים ילידי ישראל, בני 25-54, 1975-2001.

תרשים 2. הכנסה חודשית ממוצעת מעבודה: שכירים ילידי ישראל, בני 25-54, 1975-2001.

